

J o h n H a w k i n s o o s o b n o s t i
a t v o r b ě G . F . H ä n d e l a +

Ti, kdo se aspoň trochu znali s Händelem, nejsou schopni charakterizovat jej jinak než vynikajícími vlastnostmi jeho umění a jistými slabostmi v jeho chování, které se nikdy nesnažil skrývat: proto se dozvídáme, že měl velký apetit a že když byl rozzloben, nešetřil hrubými výrazy. Tyto skutečnosti nelze popřít; existuje však také několik podrobných popisů, podle nichž se jeho charakter jeví jako málo známý a jež mohou být připomenuty, když už se zapomene na ty, které slouží jenom tomu, aby ukázaly, že podléhal lidským vášním. Pokud jde o náboženství, byl luteránského vyznání, v němž nebyl tak zaslepený, aby se odmítal povšechně přizpůsobit vyznání té země, kterou si zvolil za svůj domov; zároveň měl velmi vážné představy dotýkající se jeho důležitosti. Běžně je vyjadřoval v poznámkách o povaze anglické vlády; za velké štěstí svého života často označoval, že se usadil v zemi, kde nikdo není obtěžován nebo znevýhodňován z důvodu svých náboženských zásad.

Jeho literární znalosti nebyly patrně příliš velké s ohledem na to, že byl plně zaujat studiem svého vlastního povolání; obrovský počet jeho skladeb si vyžádal daleko větší dobu, než by kdokoliv jiný byl s to ušetřit ze spánku a dalších nutných přirozených potřeb; přesto byl ale dobře obeznámen s latinským a italským jazykem; druhý z nich si osvojil do té míry, že snad jenom málo rodilých Italů mu rozumělo lépe. V angličtině dosáhl takového stupně znalosti, že vnímal krásy našich nejlepších básníků, takže přes množství skladeb na

+ Přeloženo podle textu na str. 911a-914b /Book XX., Chap. CXCVII./ v reprintu stěžejního Hawkinsova díla "A General History of the Science and Practice of Music. A new Edition, with the Author's Posthumous notes. Vol. II. Novello, Ewer and Co. London 1875". Herausgegeben und mit Registern versehen von Othmar Wessely. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz 1969. Číslo v katalogu pražské univerzitní knihovny /Klementinum/: F 79865 Bd. 5.

anglická slova potřeboval velmi zřídka pomoc při vysvětlení nějakého úryvku za účelem vyhledání tónů, jež by odpovídaly jeho smyslu. Způsob jeho řeči byl velmi zvláštní; anglicky hovořil s německou výslovností, ale jeho slovní obraty byly neobvyklé, zaváněly nářečím různých zemí, v nichž žil, kterážto okolnost činila jeho hovor nesmírně zábavným. /1/

Jeho životní dráha byla obyčejná a neměnná. Po příjezdu do Anglie byl jeho čas několik následujících let rozdělen mezi studium a praxi, totiž mezi komponování oper a řízení koncertů u vévody z Rutlandu, u hraběte z Burlingtonu a v domech jiných šlechticů, jež podporovali hudbu a byli jeho přáteli. Často také pořádal koncerty pro královskou rodinu v královnině knihovně v Green-Parku, v nichž účinkovala korunní princezna, vévoda z Rutlandu, lord Cowper a jiné vysoce postavené osobnosti. /2/ Když se tyto styky rozplynuly, uchýlil se postupně do soukromí a ústraní a neprojevil už zájem vytvořit si nové. Jeho obydlí se nacházelo na jižní straně ulice Brooke-street poblíž Hanoverského náměstí v domě, který nyní obývá Sir James Wright, čtyři dveře od Bond-street, dvě od vjezdu do dvora koníren. Jeho uváděné příjmy byly šest set liber ročně, plynoucí z jeho důchodů, totiž dvěstě liber poskytnutých královnou Annou, dalších dvěstě poskytnutých Jiřím I. a nakonec ještě tatáž částka za výuku princezen. Zbytek byl nejistý; nějaký čas závisel na jeho závazcích vůči ředitelům Akademie a poté na zisku plynoucím z hudebních představení, jež provozoval na vlastní účet. Vždy byl ovšem natolik prozíravý, aby své výdaje usměrňoval příjmy. V době zápasu se šlechtou měl v cenných papírech deset tisíc liber; prodal je do posledního šilinku a žil z důchodů, které mu byly přesně vypláceny na základě účtu u ministra. /3/ O několik let později, kdy už žil v blahobytu a výtěžek z jeho oratorií obnášel více než dva tisíce liber za sezonu, pokračoval ve svém obvyklém způsobu života, jenž byl vzdálen nadměrné šetrnosti stejně jako nadměrné rozmařilosti. Ke konci života se varoval podlehnout pokušení a vydržovat si kočár, čemuž by dnes málokdo v takových poměrech odolal. Když se mu však zhoršil zrak, byl příležitostně nucen najmout si kočár i koně, obzvláště při svých návštěvách ve městě za účelem investování svých peněz, s nimiž takto nakládal pravidelně na konci postního období podle pokynů p. Gaela Morrise, vynikajícího makléře, s nímž se scházival a radíval u Garrawaye nebo v Batsqnově kavárně.

Jeho sklon ke společenským stykům nebyl moc silný;

tomu lze přičítat, že celý svůj život strávil v celibátě; že s ženami neměl poměr jiného rázu, lze připisovat lepším pohnutkám. Důvěrných přátel měl málo; nejvíce jeho důvěry požíval snad malíř Goupy a jistý Hunter, barvíř šarlatu na Old Ford, poblíž Bow, jenž předstíral zálibu v hudbě a s velkými náklady si nechal zhotovit kopie veškeré Händelovy hudby, kterou se mu podařilo získat. Další přátele měl ve městě, ale asi si myslel, že čest patřit k jeho známým je dostatečnou odměnou za laskavosti, jež mu prokazovali.

Takováto povaha a jednání byly v každém ohledu příznivé pro jeho záměry; žádné neomalené návštěvy, žádná zbytečná vázanost na karetní večírky, ani žádné jiné kratochvíle zabíjející čas nebyly trpěny, aby nerušily průběh jeho studia. Jeho invence neustále překypovala novými nápady a netrpělivost, aby se od nich oprostil, jej bez přestání zaměstnávala. Oblíbil si své Ruckerovo cembalo, jehož klávesy byly ustavičným hraním vyhloubeny jako náběrka lžice. Psal velmi rychle, ale s mírou netrpělivosti přiměřenou dychtivostí, jež se zmocňuje geniálních mužů, když své představy zmenšují do určitého tvaru. Zde snad nebude nevhodné povšimnout si toho, čemu bude rád věřit každý, kdo se vyzná v jeho dílech, totiž že jeho styl byl originální, vytvořený jím samým; pokud by se této skutečnosti nedostávalo důkazu, je možno ji doložit jeho vlastním svědectvím, neboť v rozhovoru s velmi rozumnou, dnes žijící osobou p. Händel o průběhu svého studia prohlásil, že když zvládl základy svého umění, přestal studovat díla jiných a následování podnětů své vlastní fantazie učinil provždy pravidlem.

Jako mnoho jiných hudebníků velice miloval malířství; dokud mu ještě sloužil zrak, byly prohlídky prodejních sbírek obrazů nejhlavnější z těch mála zábav, jimiž se dal strhnout.

Co se týče jeho osoby, byl to velmi tělnatý muž velkého vzrůstu. Jeho chůze, vždy loudavá, byla poněkud neladná, ježto v sobě měla něco z onoho kolébavého pohybu, kterým se vyznačují lidé s křivýma nohama. Jeho rysy byly jemně modelovány a jeho celkové vzezření klidné, prozrazující důstojnost spojenou se shovívavostí a všemi vlastnostmi srdce, které tak často vzbuzují důvěru a zajišťují úctu. Málo z jeho existujících portrétů se mu podobá v přijatelné míře, s výjimkou jednoho, jenž byl malován v cizině, z jehož tisku je vzata rytina zařazená do tohoto díla: na tisku od Houbrakena rysy příliš vystupují a na mezzotintě podle Hudsona je vzhled poněkud drsný, což bylo jeho tváři cizí; nejdo-

konaleji se mu podobá socha na jeho pomníku, na ní jsou skutečné rysy jeho obličeje patrné.

Pokud se jedná o jeho hru na varhany, jsou možnosti řeči tak omezené, že je téměř zbytečný jakýkoliv pokus popsat ji jinak než podle jejích účinků. Jemný a citlivý dotek, rychlé prsty a pohotový přednes těch nejobtížnějších pasáží, to je chvála průměrných umělců: nic z toho nebylo pozorováno na Händelovi, jehož přednosti byly daleko vyšší povahy; jeho kvalitami, jež pohltily každý průměrný výkon, bylo úžasné ovládnutí nástroje, plnost jeho harmonie, velkolepost a důstojnost jeho stylu, bohatá představivost a plodnost jeho invence. Když dával koncert, bylo jeho obvyklou metodou, že jej uvedl volnou větou v oktávách, jež se vkrádala do ucha pomalým a slavnostním postupem; harmonie tepaná hustě a tak plně, jak jen bylo možno vyjádřit; jednotlivé periody navzájem pospojované s ohromující dovedností, celek byl přitom dokonale srozumitelný a vypadal velmi jednoduše. Po tomto druhu preludia následoval vlastní koncert, který provedl s takovou duchaplností a jistotou, že se mu v tom nikdy nikdo nevyrovnal.

Takový byl zhruba způsob jeho hry; kdo ale popíše její účinek na unesené posluchače? Ticho, to nejopravdovější uznání, se rozhostilo v okamžiku, kdy se ujal svého nástroje; bylo tak hluboké, až zastavovalo dech, jako by ovládalo přirozené funkce, zatímco jeho kouzelný dotek usměrňoval pozornost posluchačů na ty zvuky, jež vyjadřoval.

Toto ovládnutí lidských vášní, jakkoliv se může zdát zázračné, je známou vlastností hudby; básníci ji vždy popisovali podle takovýchto účinků, předpokládajíce v posluchači mysl vnímající její půvaby. Jak ovšem máme vysvětlit vliv oné harmonie, o níž právě hovoříme, na ty, kteří, pokud se týče hudby, nemají žádné vášně, žádné záliby, na něž by mohla působit? Ve všech divadelních představeních jenom část posluchačstva je s to posoudit hodnotu toho, co slyší a vidí, ostatní jsou sjednocováni pohnutkami, na nichž se nepodílí ani žádné pochopení ani žádný úsudek. S ohledem na hudbu je dobře známo, že většina lidstva postrádá ne sluch ale onen smysl, jenž ve spojení s ním nám umožňuje vnímat harmonii hudebních zvuků. /4/ V době, kdy hudba nebyla tak v módě jako dnes, mnoho lidí obojího pohlaví bylo natolik upřímných, aby se přiznalo, že se jim tohoto smyslu nedostává, řkouce "Nemám hudební sluch". Takovéto osoby, které by bývaly svým hovorem rušily ostatní v poslechu, kdyby byly bývaly ponechány samy sobě, byly kouzlem

Händelovy hry nejen umlčeny, ale při svých ovacích byly obvykle také nejhluchnější. Ač to nebylo možno označit jako opravdový potlesk, bylo to mnohem pádnějším důkazem síly harmonie než podobný účinek na posluchačstvo složené pouze ze znalců a rozumově uvažujících obdivovatelů jeho umění.

Dle všeho není nutný vztah oněch vlastností, jež vytvářejí hudebního skladatele, k nadání v nástrojové hře; naopak, jejich spojení v téže osobě se zdá být tak výjimečné, jako kdyby měl básník psát úhledně. Nicméně v Händelově osobě jako by se soustředila veškerá dokonalost hudebního umění. Nikdy nebyl mistrem houslí, přestal na ně hrát od té doby, co v Hamburku přešel k cembalu; a přece: kdykoliv se rozhodl vyzkoušet účinek některé ze svých skladeb na tomto nástroji, rozezněl jej takovým způsobem, že nejzdatnější mistři by ho byli rádi napodobovali. Aníž měl hlas, a to je ještě zvláštnější, výborně zazpíval takovou hudbu, která vyžadovala více melodického patosu než rychlého a mnohomluvného výrazu. V rozhovoru s autorem tohoto díla jednou dokázal, že skvělý hlas není hlavním požadavkem vokálního přednesu. Když se naše rozmluva zaměřila na psalmodii, p. Händel prohlásil, že některé z nejlepších melodií, užívaných v německých kostelích, složil Luther, obzvláště tu, jež se v Anglii zpívá na text stého žalmu, a ještě jednu, kterou mi tehdy sám zazpíval a tím zavedl příčinu k této poznámce. Při jednom koncertu v domě lady Richové jej přemluvili, aby zazpíval jistou pomalou píseň, což učinil takovým způsobem, že Farinelliho, jenž byl přítomen, stěží mohli přesvědčit, aby zpívalpo něm.

Zabývejme se nyní Händelovými díly; ta byla uvážlivě roztržena autorem jeho životopisu, zveřejněného v roce 1760, ale jsou tak rozmanitá, že téměř nedovolují všeobecné posouzení. O jeho skladbách budiž poznamenáno, že jejich rozdílnost nelze vysvětlit jinak než za předpokladu, že psal pro dva druhy lidí: pro vzdělané a nevzdělané. První z nich zamýšlel potěšit takovými áriemi jako "Cara Sposa" v Rinaldovi, "Ombra Cara" v Radamistovi, "Affanni del pensier" v Othovi, "Da tempeste" v Juliu Caesarovi, "Di notte il Pellegrino" v Richardu I. a "Spera si" v Admetovi /5/; druhou skupinu chtěl oslnit takovými čísly jako "Si caro" v Admetovi, "See the conquering hero comes" v Joshuovi, "Powerful Guardians" a "Come ever smiling Liberty" v Judovi Makkabejském a mnoha jinými. /6/

Zatímco usiloval o potěšení svých posluchačů, staral

se patrně i o své vlastní uspokojení; nutno ovšem připustit, že mnohé z jeho skladeb vznikaly ve spěchu /7/ a bez jakékoliv pozornosti k oněm kritickým okamžikům, kdy jsou síly génia na vrcholu; neméně však zůstává pravdou, že jsou i skladby, které byly vytvořeny pod vlivem nesmírného nadšení, kdy nejjasnější inspirace ozařovala jeho fantazii a on sám cítil všechno to vytržení, jež hodlal vzbudit v jiných lidech.

Do první a nejvyšší třídy Händelových děl žádný způsobilý znalec jejich hodnot by neváhal zařadit jeho první Te Deum a Jubilate, korunovační a jiné anthemy, takzvané Dettingenské Te Deum a sbory v jeho oratoriích. V mnoha těchto skladbách, obzvláště oněch sborech z anthemů, v nichž se oslavuje Boží chvála, je síla harmonie nepochopitelná; v anthemu "O come let us sing unto the Lord" se nachází sbor na slova "Rejoice in the Lord O ye righteous", v němž se představitosti nenabízí nic menšího než všechny síly vesmíru spojené k uctění svého stvořitele. Na druhé straně hudba na textové části žalmů a oratorií, které dýchají pokorou a lítostí, je v nejzazší míře konejšivá a patetická; i kdyby nebyla spojena se slovy, jistě by vyvolávala pocity odpovídající dojmům z poezie. /8/

V kompozici čistě nástrojové hudby se zdá, že Händel nesledoval nic víc než celkový dojem. Ze všech jeho tvůrů této třídy byly sotva některé skutečnými studii, vyjma lekcí a fug pro varhany. Jeho přehry, jakkoliv jsou vynikající, byly skládány tak rychle, jak dovedl psát: a ty nejnáročnější jej zřídka stály více než práci jednoho dopoledne. Jeho koncertům pro housle se celkově nedostává toho, co je z mnoha stran hlavní předností nástrojové hudby, totiž harmonie a jemné modulace: v tomto ohledu neobstojí ve srovnání s koncerty Corelliho, Geminianiho a Martiniho. Zdají se naznačovat, že autor věnoval pozornost snad jenom melodii horních hlasů a že si jejich úspěch sliboval od efektů, jež jsou výsledkem střetnutí mnoha nástrojů; jedině tomu lze přičítat, že v tenorových partech nejsou žádné z oněch vybraných vázajících, které se vyskytují v hudbě shora zmíněných autorů, a že tyto koncerty celkově postrádají obratnost a vynalézavost.

Jeho duety a svity mají daleko vypracovanější texturu; duety, jakož i dvě tria, byly skládány pro cvičení královny Karoliny a jsou zjevnými napodobeninami duetů od Steffaniho; jejich klady jsou však jiného druhu. Počtem jich je třináct, a třeba jsou všechny vynikající, asi z nich přednostně vyzdvihneme "Che vai pensan-

do", "Conservate raddoppiate avvivate amante cori", "Tacete ohime tacete" a "Tanti strali al sen mi scocchi". /9/

Händelovy skladby pro cembalo byly komponovány pro cvičení princezny Anny; sestávají ze svit a jsou protkány fugami. Jmenované fugy jsou možná vhodnější pro varhany. Protože vyžadují mistrovské ruky, bývají jen málo hrány. Z jiných kusů jsou nenapodobitelné allemandy ve třetí, páté a osmé svítě, jelikož mají sladkou melodii a bohatý pramen fantazie, jež jimi všude protéká, podobně jako ve fugách v druhé, čtvrté a šesté svítě, které jsou vedeny v úzké harmonii a dovedně opakují svá témata. Zkrátka, aniž bychom se vystavovali nebezpečí, že si budeme protiřečit, a aniž bychom činili výjimky, můžeme o těchto skladbách tvrdit, že jsou svým způsobem výsostně mistrovskými výtvoři, jež jsou nám známy na tomto světě.

Povaha autora nutně vyplývá z jeho děl; poněvadž Händelových skladeb je mnoho a jsou rozličné, je na místě poukázat na ty, které nejpravděpodobněji představují základ jeho budoucí slávy. Mnohé vlastnosti, jež mu jako hudebníkovi během jeho padesátiletého života v této zemi zaručovaly přízeň a blahosklonnost veřejnosti, měl možná společné s několika svými nejvýznačnějšími současníky; dokud jim však Händel nedokázal pravý opak, nikdo z nich si neuvědomoval, jaké důstojné a ušlechtilé pocity je hudba schopna sdělovat, že je stejně vznešená jako poezie. Za tento objev vděčíme géniu a invenčním schopnostem tohoto velkého muže; stěží najdeme nějaký důvod, abychom pochybovali, že mnoho takových příkladů, jimiž jeho díla oplývají, bude vzbuzovat obdiv soudných posluchačů tak dlouho, dokud bude existovat láska k harmonii.

P o z n á m k y

- 1 - K jiným zvláštnostem jeho povahy, jež činily jeho hovor velmi příjemným, patřilo nadání, které mu umožňovalo vyprávět historky se všemi zpestřujícími okolnostmi. Jedné neděle jej u dvora spatřili, jak rozpráví se zesnulým dr. Thomasem, biskupem z Lincolnu; jejich rozmluva probíhala v německém jazyce; jakmile se rozešli, přistoupil k Händelovi jeden z jeho přátel a zmínil se o biskupově schopnosti ho-

vořit německy, načež Händel odpověděl, že biskup se sám němčinu naučil, když byl kaplanem v anglické faktorii v Hamburku, a že kdykoliv se král vydal na návštěvu svých německých panství, dr. Thomas jej tam dle jeho rozhodnutí doprovázel; to mi, vece p. Händel, připomíná žertovnou historku, kterou vám nyní povím; vyprávěl ji v tomto smyslu: Během jedné královny návštěvy v Hannoveru se doktor procházel po palubě, přičemž mu náhlý závan větru shodil přes palubu klobouk; tato ztráta poněkud rozveselila námořníky a příhoda se dostala ke královu sluchu. Když se s doktorem opět setkal, předstíraně mu projevnil soustrast. Doktor prý nehodu přešel poznámkou, že Jeho Veličenstvo má moc nahradit ztrátu jeho klobouku jiným druhem pokrývky hlavy. Král pochopil, že tím mínil mitru, a místo odpovědi se usmál; brzy po návratu do Anglie mu však přidělil uprázdněné biskupství sv. Asapha, odkud byl před vysvěcením přeložen do Lincolnu a potom do Salisbury.

- 2 - Zde budiž poznamenáno, že král, královna a princezny byli stálými Händelovými příznivci: po rozpadu Královské akademie mu zůstali nakloněni, ale princ z Walesu přešel na stranu šlechty.
- 3 - Sir Edward Walpole mi řekl, že mu byl v této záležitosti nápomocen.
- 4 - Swift o poezii, výmluvnosti a hudbě poznamenává, že jistotně velmi málo lidí má smysl pro přednosti obou prvně jmenovaných umění; má-li člověk uspět v jednom či druhém, záleží na těch několika znalcích, aby svůj názor propůjčili převážné většině čtenářů, kteří nemají svůj vlastní. Stejně tak málo dobrých znalců, pokračuje dále, je v hudbě; u těch, kdo se tísni v opeře, se mezi deseti najde devět, jež tam jde pouze ze zvědavosti, kvůli módě nebo z přetvářky. *Intelligencer* č. 3, Faulknerovo vydání Swiftových děl, sv. I, str. 278. K těmto postřehům můžeme dodat, že z těch, kdo obdivují díla našeho velkého dramatického básníka a hovoří o přírodě, jako by byli zasvěceni do jejích tajemství a znalci jejích pochodů při příležitostech, jež se nenaskytnou za celý dlouhý život ani jednomu z miliónu, asi jenom málo má více než matnou představu o tom, co autor vlastně mínil. Styl dialogu je blízký pouze těm, kdo jsou dobře vzděláni v anglickém jazyce; tito

lidé si podle Swiftovy řeči vypůjčují názor jiných a tleskají myšlenkám a činům, jak jsou naučení. Jakmile jsou ponecháni sami sobě, jsou necitliví ke všemu, co se děje, a tajně dávají přednost ballad operě před nejvznešenějšími výtvoři génia.

Co se týče hudby, existují případy osob, které milují ostatní klasická umění, a přece pro ni nemají smysl; jsou i tací, co k ní pocítují přímo odpor. Pope jednou vyjádřil svůj vztah k hudbě před jistou, nyní žijící osobou těmito slovy: "Můj přítel dr. Arbuthnot hovoří náruživě o tom, jak hudba působí na jeho mysl, a já mu to věřím; mně samotnému však nepřináší vůbec žádné potěšení." Autor známého zákoníku nazvaného "Úřad vykonavatele poslední vůle", od Thomase Wentwortha, ve skutečnosti ale napsaného Sirem Johnem Dodderidgem, soudcem u královského soudního dvora v době Jakuba I., dává přednost štěkotu loveckých psů před jakoukoliv hudbou. Ve svém životopise dr. Ralphi Bathursta, str. 201, p. Warton říká, že dotyčný měl silný odpor k hudbě. Z výstředností slavného Johna Philipa Barriera připomíná dr. Johnson ve svém životopise onoho výjimečného mladého muže obzvláště to, že nesnášel hudbu.

- 5 - O této árii vypráví p. John Lockman následující příhodu; čtenáře ujišťuje, že sám byl jejím očitým svědkem: Když byl v domě p. Leea, cheshirského gentlemana, jehož dcera byla vynikající hráčkou na cembalo, viděl prý holuba, který, kdykoliv mladá dáma hrála tuto píseň, přiletěl ze sousedního holubníku na okno pokoje, kde seděla, a naslouchal ve velmi příjemném rozrušení; jakmile píseň skončila, vracel se zpět do holubníku. Několik úvah týkajících se oper atd. připojených před začátek Roselindy, hudebního dramatu p. Lockmana, 4 listy, 1740.
- 6 - Většina písní v operě Ariadne je vypočítána tak, aby se zamlouvala velkému množství posluchačů; tuto odchylku od svého obvyklého počínání p. Händel jednomu ze svých přátel zdůvodnil tím, že tak chtěl znovu získat přízeň šlechty, které se, jak si byl vědom, znelíbil v některých svých složitých jevištních skladbách; leč tento pokus se nakonec nezdařil, vyjma toho, že menuet na konci přede hry se stal vůbec nejpopulárnějším nápěvem: obdiv k němu klesl od těch, co měli pochopení pro hudbu, mezi nejprostší lid do té míry, že několik let po zve-

řejnění byl hrán po ulicích obyčejnými hudebníky. Modulace nápěvu asi sotva vyhovuje neškolenému uchu, jsou v něm přechody, na které je málo zvyklé; prosté posluchače ovšem zaujal jeho velký rozsah, zabírající dvě oktávy, kteroužto okolnost považovali za zvláště dokonalou.

- 7 - V kompozici smutečního anthemu pro královnu Karolinu podal ohromující důkaz o plodnosti své invence. Příkaz, aby jej složil, obdržel od krále o jedné středě; slova byla k tomuto účelu vybrána a schválena již předtím. V sobotu příští týden byl anthem dopoledne vyzkoušen a večer téhož dne proveden při obřadu v kapli krále Jindřicha VII. Zábavná skladba *L'Allegro ed il Penseroso* a její zbytečný přídavek *Il Moderato* byly začaty a dokončeny v patnácti dnech.
- 8 - Poukázat na různé přednosti Händelových sborů by bylo nekonečným úkolem. Všeobecně lze podotknout, že to jsou fugy, v nichž jsou uváděna ta nejskvělejší témata, zpracovaná s takovým uměním, jež bylo vlastní jenom Händelovi: některé sbory jsou ve vážném církevním stylu jako onen na konci prvního aktu Saula; jiné mají přirozenou a lehkou eleganci madrigalů jako "Then shall they know that he whose name Jehovah is" v Samsonovi; některé jsou zase plné jásotu jako "Thou shalt make me to hear of joy and gladness" v anthemu "Have mercy upon me", "I will sing unto the Lord" v Izraeli v Egyptě nebo "For unto us a child is born" a "For the Lord God omnipotent reigneth" v Mesiáši; nakonec tu jsou sbory ve stylu příznačném pro Händela a pojaté tak, aby vzbuzovaly zděšení, jako "He gave them hailstones for rain"; "But the waters overwhelmed their enemies" a "Thy right hand O Lord hath dashed in pieces the enemy" v Izraeli v Egyptě. A ačkoliv lze říci, že si Händel v souladu se zvyklostmi svých krajanů příliš líbil v napodobování, obzvláště v posledním ze shora zmíněných děl, kde pasážemi v přerušovaném tempu vyjadřuje skákání žab nebo je uzpůsobuje tak, aby se podobaly bzučícím rojům much, že se v Joshuovi snažil harmonií jedné prodloužené noty vstřípnout obrazotvornosti svých posluchačů představu svítícího vesmírného tělesa zastaveného ve své dráze, jinými slovy chtěl, aby

slyšeli, jak znehybnělo slunce, můžeme přesto prohlásit, že tyto sbory oplývají příklady opravdově vznešené hudby a že svou majestátností a důstojností převyšují výtvořů všech mrtvých i žijících autorů.

- 9 - Tyto skladby nebyly nikdy vytištěny, jsou pouze v rukou zvědavců. Můžeme se domnívat, že autor jim přikládal značnou váhu, poněvať si z nich velkou měrou vypůjčoval ve svých následujících skladbách: například předehra k Judovi Makkabejskému je vzata z poslední části prvního duetu; sbor "Behold the monster Polypheme" v Acisovi a Galatee pochází z jiného duetu; z jednoho tria byl vzat sbor "Let old Timotheus yield the prize" v Alexandrově slavnosti a "These pleasures melancholy give" v Il Penserosu.

Sir John Hawkins, anglický hudební historik, starozitník a advokát, se narodil v Londýně 29. března 1719. Otcova rodina odvozovala svůj původ od alžbětinského admirála Sira Johna Hawkinse. O Hawkinsových školách toho víme poměrně málo. Kolem r. 1736 studoval po dobu jednoho roku u architekta Edwarda Hoppuse, poté byl dán do učení k Johnu Scottovi, městskému advokátovi a právnímu zástupci, u něhož měl dosti tvrdý život. V roce 1742 začal působit jako advokát, nejprve u svého otce, potom ve vlastním domě v Clement's Lane, Lombard Street. Od r. 1739 publikoval řadu esejí na obecná témata. Svůj volný čas věnoval z velké části hudbě. Velmi se sblížil se slepým varhaníkem a skladatelem Johnem Stanleyem /1712-1786/; dodal mu text k jedenácti sólovým kantátám. Přátelské styky udržoval také s Händelem, o němž mohl v "History of Music" zveřejnit několik osobních vzpomínek. Spolupracoval rovněž se skladatelem Williamem Boycem /1711-1779/. Býval stálým hostem v několika hudebních klubech, snad hrával na housle a violoncello: kolem r. 1740 se účastnil pravidelných soukromých koncertů v jedné krčmě na Gracechurch Street. Mezi lety 1743 a 1748 vstoupil do Akademie staré hudby /Academy of Ancient Music/, kde se seznámil s Johannem Christophem Pepuschem /1667-1752/, spolutvůrcem "Žebrácké opery". Další významné přátelství navázal s předním anglickým spisovatelem dr. Samuelem Johnsonem /1709-1784/, autorem "Slovníku anglického jazyka" /"Dictionary of the English Language"; 1747-55/. Roku 1753 se oženil se

Sidney Storerovou, dcerou advokáta z Highgate; měl s ní patrně pět dětí. Nejprve Hawkinsovi bydleli v Austin Friars, Broad Street; tam vždy po dvou týdnech pořádali hudební schůzky. V r. 1759 zdědila Sidney po svém bratrovi 30000 liber, a tak Hawkins mohl zanechat své právnícké činnosti; rodina se přestěhovala do Twickenhamu, kdebyli jejími sousedy např. Horace Walpole, David Garrick, herečka Kitty Cliveová, básník Paul Whitehead, astronom George Costard. Mnoho svých přátel si však Hawkins odcizil malichernými soudními procesy. K jeho četným koníčkům patřilo ve Twickenhamu také rybaření. Krom toho se tam mohl plně zabývat hudbou a literaturou. Na základě informací, které mu poskytl Händel, napsal r. 1758 stručný životopis skladatele Agostina Stefaniho /1654-1728/, r. 1771 přispěl poznámkami k novému vydání Hamerovy populární shakespearovské edice. Oxfordská univerzita mu prý nabídla čestný doktorát; neexistuje však o tom žádný záznam. V září 1761 složil přísahu smírčího soudce pro Middlesex, r. 1763 byl zvolen předsedou tzv. Čtvrtletních zasedání /Quarter Sessions/, kteroužto důležitou funkci zastával patnáct let. Získal si pověst přísného ale poctivého úředníka. V říjnu 1772 byl povýšen do rytířského stavu; místo v parlamentu, jež mu bylo nabídnuto kolem r. 1769, odmítl.

Dlouhou dobu shromažďoval rozsáhlý materiál pro "General History of the Science and Practice of Music" /"Všeobecné dějiny hudební vědy a praxe"/, hlavně na základě svého vlastního výzkumu. Tento mamutí úkol jej stál šestnáct let. Dílo bylo souborně publikováno v pěti svazcích v roce 1776 a zprvu bylo přijato velmi příznivě. Současníci obdivovali šíři Hawkinsova vzdělání a jeho bystrý postřeh. "Všeobecné dějiny" se ovšem brzy staly obětí nečestných intrik motivovaných žárlivostí Hawkinsova rivala Charlese Burneye /1726-1814/. To se projevilo řadou zlomyslných útoků v tisku /většinou anonymních/ ze strany Burneyových přátel. Nejškodlivější kampaň vedl William Bewley na stránkách Měsíčního přehledu /Monthly Review/, kde tlumočil mnoho Burneyových názorů. Obzvláště Hawkinsovi vyčítal, že vyzvedává krásu hudby 16. a 17. století na úkor moderních hudebních stylů, zejména stávajících směrů v opeře, jež Hawkins shledával "velmi nepřírozenými a nesmyslnými", zatímco dobová nástrojová hudba se mu jevila jako "rámus bez harmonie". Kritika se soustředila taktéž na syste-

matické uspořádání spisu do pěti svazků o čtyřech knihách, obsahujících vesměs deset kapitol bez ohledu na roztrídění námětů; chybějí nápisy kapitol a obsahový přehled. Pod palbu se dostala poněkud nabubřelá Hawkinsova frázovitost /odvozená z jeho právníckého školení/ stejně jako jeho přehnaná pozornost drobným detailům z domácího života popisovaných hudebníků nebo časté odbočování k jiným: zajímavým, leč nepodstatným tématům /jako např. pozorování vlivu hudby na život zvířat/. Posledním Burneyovým úderem byla jeho vlastní satirická báseň, obíhající mezi jeho přáteli v rukopise, nazvaná "The Trial of Midas the Second or Congress of Musicians" /"Soud Midase Druhého aneb Sjezd hudebníků"/.

Když v roce 1784 zemřel Samuel Johnson, syndikát londýnských knihkupců požádal Hawkinse, aby sepsal jeho životopis a připravil souborné vydání jeho díla /obojí vyšlo r. 1787/. Hawkinsův "Life of Samuel Johnson" /"Život Samuela Johnsona"/ přináší sice cenné informace, ale trpí výřečností a nezávažností; literární sloh je dokonce ještě úpornější než v "History". Záplava rozhořčené kritiky způsobila, že životopis záhy upadl v zapomenutí. R. 1777 opustili Hawkinsovi dům v Twickenhamu a přestěhovali se do Hatton Gardenu. Série vloupání je přiměla, aby se přestěhovali ještě jednou, tentokrát do Westminsteru, kde jednoho večera v únoru 1785 požár zničil většinu Hawkinsovy knihovny a sbírku tisků /některá svá pojednání a hudební rukopisy již předtím daroval Britskému muzeu/. Poté žil v Broad Sanctuary, Westminster; tam se naposledy pokusil o literární tvorbu /"Memoirs of Dr. Boyce" - "Paměti dr. Boyce"; 1788/. Během pobytu v lázních Islington Spa v květnu 1789 byl zasažen mrtvicí. Po návratu domů jej stihl druhý, osudný záchvat. Zemřel 21. května 1789; o sedm dní později byl pohřben v ambitu Westminsterského opatství.

L I T E R A T U R A

- Boyd, Malcolm: Stanley, John, in: The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Edited by Stanley Sadie. Volume Eighteen, London 1980.
- Ondryášová, Jindra: English and American Literature /A Short Survey/, Praha 1975.

- Pečman, Rudolf: Georg Friedrich Händel: Skladby pro cembalo. Průvodní slovo ke gramofonové nahrávce vydavatelství Supraphon č. 1111 2491-92, Praha 1979.
- Polka, Pavel: 31. Händelův festival. Halle an der Saale, 10. - 15. června 1982, Praha 1982.
Georg Friedrich Händel. Texty anthemů, Praha 1983.
- Scholes, Percy A.: Hawkins, Sir John, in: The New Grove Dictionary of Music and Musicians /editorial revision/. Edited by Stanley Sadie. Volume Eight, London 1980.